

Приликом моје недавне посете Кини званичници владе и експерти за политику испољили су запаљиву мешавину мишљења. Она су варирала од оптимистичних у погледу смањених тензија на Тајвану, као последице избора Ма Јинг-јеуа за новог тајванског лидера, преко љутње због става Запада у вези са Тибетом, до стрепње због политике Вашингтона према Ирану и Северној Кореји и нелагодности поводом односа САД и Кине под новом администрацијом.

У погледу Тајвана оптимизам је разумљив. После осам година натезања са владом упорних заговорника независности Тајвана, за Пекинг представља велико олакшање што ће у Тајпеју имати лидера посвећеног одржању статуса кво, уместо да стално тражи начине да потврди тајвански суверенитет. Кинески званичници поздрављају успостављање директних ваздушних и морских веза између копна и Тајвана, као и наставак (након прекида који је трајао читаву деценију) директног политичког дијалога и ојачавања економских веза.

Међутим, можда су званичници НР Кине претерано оптимистични. Посматрано из угла кинеског крајњег циља – поновног уједињења – Ма Јинг-јеу је тек нешто бољи од свог претходника. Његова изјава о „три НЕ” током предизборне кампање – НЕ уједињењу, НЕ независности и НЕ употреби силе – јасно истиче границу до које су чак и умерени Тајванци спремни да иду да би умирили Пекинг. Ипак, тензије на релацији Тајпеј–Пекинг ће бити далеко мање у неколико наредних година и такав развој догађаја одговара кинеским лидерима. То такође одлаже опасност од конфронтације између Кине и САД око Тајвана. У последње време то је представљало више од обичних сметњи, имајући у виду одлучност Тајпеја по питању суверенитета и изричито обећање Вашингтона да ће бранити безбедност острва, према тајванском Указу о односима (Taiwan Relations Act). Та комбинација представљала је забрињавајући сплет околности.

Лежерни оптимизам око Тајвана са којим сам се сусрео сушта је супротност бесу који је изазвао став Запада по питању Тибета. Сви моји кинески контакти једногласни су у овој ствари. Они су оценили америчко и западно медијско извештавање као апсолутно пристрасно и неправедно, означавајући демонстрације на путу олимпијске бакље као покушаје хулигана да обрукају Кину. Неколико интелектуалаца је изразило сумњу да су и демонстрације и медијско извештавање плод завере са циљем да се Кина дестабилизује. Сусрет председника Буша са Далај Ламом, као и подршка Тибету председнице представничког дома Конгреса САД Ненси Пелози наишли су на посебне критике и незадовољство. Није било простора да се доведе у питање ниједан аспект кинеске политике према Тибету. Јасно је да је то емотивно питање за припаднике кинеске политичке елите и тема којој би амерички лидери требало да прилазе веома пажљиво.

Неслагање око Тибета могло би да повиси тензије између Пекинга и Вашингтона, баш као и разлике у решењу проблема са Ираном и Северном Корејом. Творци кинеске политике имају разлога да буду забринути због правца којим ће се кретати америчка политика у вези са овим питањима. Подршка дипломатским напорима Бушове администрације да наговоре Пјонгјанг да одустане од нуклеарног програма све брже јењава, посебно код базе председникових конзервативаца. Џон Болтон, бивши амерички амбасадор при УН, директно је означио разговоре шест страна као неуспех. Он је инсистирао да администрација повећа притисак на Северну Кореју у виду појачаних мултилатералних економских санкција. Изјаве председничког кандидата, републиканца Џона Мекејна иду у истом смеру. Председнику Бушу нису потребни подстицаји да подржи оштрије санкције Ирану; тражиће нове мере санкција на састанку са европским лидерима ове недеље.

Кина је велики играч када су у питању Иран и Северна Кореја, и Кинези брину да ће нови притисци ускоро стићи из Вашингтона у вези са обе ствари. Свакако су у праву што се тиче Ирана, а лако би могли да буду у праву и у вези са Северном Корејом. С обзиром на вероватан заједнички став ЕУ и САД око појачаних санкција због нуклеарног програма Ирана, амерички лидери ће се окренути Русији и Кини ради додатне подршке. Али званичници у обе поменуте земље оклевају да предузму такве кораке. Попут својих руских колега, кинески експерти за политику верују да такве санкције не би биле делотворније од претходних, већ би само погоршале и онако озбиљне тензије са Техераном. Неки од њих страхују да Бушова администрација види санкције као претходницу војне акције. Пекинг не жели да буде део такве ескалације.

Кинески званичници би се још више противили обнављању политике конфронтације у погледу Северне Кореје и наглашавају да је Кина већ испољила спремност да изврши притисак на Пјонгјанг, што је и учинила након изазивачког ракетног теста Северне Кореје и (вероватног) нуклеарног теста 2006. године. Међутим, они су такође

непоколебиви у ставу да је Северна Кореја и даље важан савезник и пријатељ Кине. Постоји јасно одређена граница колико ће далеко Пекинг ићи у наметању економских стега влади Ким Џонг-ила. Превелики притисак могао би довести до пада режима, што би резултовало великим проблемом са избеглицама и довело до смањења значајне геополитичке улоге Пекинга у североисточној Азији, што би за Кину представљало ноћну мору.

Овакве оштре разлике по питањима политике око Северне Кореје и Ирана лако би могле да доведу до поновних оптужби и нашкодити односима Кине и САД. Вашингтон се свакако неће обрадовати оваквим „недостатком сарадње” Пекинга, о стварима које се тичу важних безбедносних питања по САД. Кинези су свесни потенцијалних проблема, али чини се као да немају баш много идеја како да избегну тензије са САД.

Кинезе такође брину укупни политички трендови у Америци. Припаднике кинеске политичке елите узнемирило је истраживање јавног мњења, објављено у марту, по коме Американци виде Кину као трећу по реду опасност по њихову земљу. Кина се међу испитаницима „боље” пласирала чак и од Северне Кореје. Пажљивим кинеским аналитичарима није промакло ни да је расположење ка заштити трговине све присутније у политичком спектру Америке. Овај пораст противника слободној трговини доводи до забринутости да ће администрација – била она Обамина или Мекејнова – бити под сталним притисцима да „очврсне” политику према Кини на тему вредности њене валуте и других питања за која многи Американци сматрају да творе неправедне трговинске односе. Поједини кинески интелектуалци примећују да је повећана критика упућена и на рачун кинеског непоштовања људских права, нарочито у оквиру Демократске партије.

И мада су владини званичници уверени да ће подршка америчке пословне заједнице за суштинске економске везе између две земље бити довољна да осујети отворено антикинеске мере, и даље постоје одређене несигурности у погледу даљег унапређивања односа. Поједини аналитичари одбацују пораст критика упућених Пекингу на рачун уобичајене реторике у изборној години. Позивају се на прилично оштре тонове у кампањи Била Клинтона из 1992. године, и примећују да се његова политика није значајније променила од његових претходника по његовом ступању на положај. Али с друге стране, невољно признају да би овог пута ствари могле бити другачије.

Комплексна мешавина ставова НР Кине о кључним регионалним и међународним питањима наглашава потребу за мудро политиком наредне америчке администрације. Постоји неколико потенцијалних извора невоље, који би за резултат могли имати погоршање односа Кине и САД. Имајући у виду важност овог односа, долазећи

Забринути Змај

Пише: Тед Гејлен Карпентер
понедељак, 16 јун 2008 23:01

председник и његов спољнополитички тим требало би да посвете пуну пажњу односима са Пекингом.

Тед Гејлен Карпентер, потпредседник студија безбедности и спољне политике на институту Кејто, аутор је осам књига из области међународне политике, укључујући и Паметна моћ: пут ка опрезној спољној политици Америке (2008).

(11. 6. 2008. The National Interest)